

El Fossar Nou:

El Cementeri Vell d'Eivissa està situat a l'Avinguda Sant Jordi s/n, al barri de ses Figueretes, molt a prop del molí de ses Coves. Va ser inaugurat el 1835 i era una ampliació d'un fossar més antic que hi havia allà mateix. Als anys trenta encara rebia el nom de *Fossar Nou*. Al fons del cementeri hi ha una capella al costat de la qual hi ha un fossar no consagrat, separat del cementeri catòlic per un mur. Antigament el cementeri contava amb dos portes, la principal oberta a l'Avinguda Sant Jordi, i una més petita avui dia tapiada, que donava accés al cementeri no catòlic des de l'exterior.

Les restes òssies de les víctimes es troben a l'interior del Cementeri Vell d'Eivissa, repartides en diversos emplaçaments. Els més importants són, d'una banda, el cementeri no catòlic, al davant de l'antiga porta que comunicava aquest espai directament amb l'exterior. La fossa està indicada amb una gran pedra de forma quadrangular situada al peu de la mateixa. De l'altra, també s'ha pogut confirmar la presència de cossos al sòl del passadís principal d'entrada al cementeri, al davant de les primeres capelles. Es tracta, per tant d'un enterrament primari i de caràcter dispers que conté les restes de les persones assassinades pel règim franquista entre el 20 de setembre de 1936 i el 28 de desembre de 1938. La manca de informació, així com de testimonis que facin referència a aquesta fossa o a les persones que hi ha enterrades, fa molt difícil determinar l'extensió d'aquests dos emplaçaments o si n'existeixen més.

El Cementeri Vell d'Eivissa no ha deixat d'estar en ús des de la seva fundació i de fet, fins a inicis dels anys setanta, era l'únic fossar de la ciutat. A més, ha patit periòdicament obres de millora i remodelacions que tot i que no han canviat substancialment la seva fisonomia, sí han alterat les zones on s'ubica la fossa. A l'espai del cementeri no catòlic es va continuar enterrant cossos fins als anys setanta. Segons alguns testimonis, la necessitat d'espai per aquests enterraments va fer que la fossa fos oberta reiteradament i molts cossos retirats i portats a l'ossera. Pel que fa al passadís principal d'entrada, les obres per millorar l'evacuació d'aigües pluvials, així com l'enrajolament de les zones de pas del cementeri, també haurien alterat els enterraments situats allà, tot i que actualment resulta molt difícil avaluar fins a quin punt.

Tot i que la fossa del Cementeri Vell és l'única de la qual hi ha cla-

ra constància. Són nombrosos els testimonis que parlen de morts fora del cementeri. Segons el Registre Civil, Cosme Juan Serra, Antonio Marí Juan, Antonio Ferrer Noguera, Pedro Ferrer Juan , Juan Colomar Juan i José Roig Roig van morir a Santa Eulàlia i no a Eivissa. Tot i això, els testimonis entrevistats semblen molt segurs que a Santa Eulàlia no es va matar ningú; a excepció d'un home que assegura haver sentit els trets d'un afussellament al Puig de Missa. Els tres primers moriren el 27 d'octubre de 1936, fet que podria donar peu a pensar que efectivament els podrien haver mort a Santa Eulàlia. Però el mateix dia mor Enrique Torres Juan al cementeri de Vila. Sembla més versemblant que morissin tots a Eivissa.

El Registre Civil també situa la mort de Bartomeu Marí Marí a Sant

Enrique Torres Juan

Llorenç. De fet, la família conta que la dona de Bartomeu Marí va anar a Sant Joan dies després que el seu marit fos detingut per veure si esbrinava alguna cosa. Sembla que va veure el seu marit estés al terra de la Plaça de l'església amb nou homes més. Els falangistes no la van deixar acostar-se. La història és una mica confusa i no queda clar si aquests deu homes eren vius o morts. En tot cas al Registre Civil no hi ha rastre de 10 persones mortes a Sant Joan el mateix dia. En canvi, sí sembla versemblant que com en el cas de Bárbara García Doreto i Eulàlia Marí Torres, les persones detingudes entre Sant Miquel, Sant Llorenç, Sant Joan i Sant Vicent

fossin retingudes a una casa per la zona i baixades a la presó d'Eivissa tots junts. Només entre el 30 de setembre i el 22 d'octubre de 1936 són assassinats 9 homes de la banda de Sant Joan i Sant Vicent.

Dels assassinats al cementeri vell, hi ha alguns cossos que van ser recuperats per la família. És el cas de Miquel Tur Roig, les restes del qual es van poder recuperar amb l'ajuda de l'enterramorts, i va ser enterrat a un panteó familiar. El cas d'Enrique Torres Juan és semblant: Balbino, l'enterramorts, va informar els parents d'on es trobava el cos. Als anys vuitanta, amb motiu d'unes obres al Cementeri, la família va ser avisada que la zona on creien que es trobava el cos d'Enrique Torres estava afectada per les obres. S'exhumaren dos cossos. Enrique Torres va ser afussellat el 27 d'octubre de 1936, el mateix dia que Cosme Juan Serra, Antonio Marí Juan, Antonio Ferrer Noguera i Pedro Ferrer Juan, que segons el Registre Civil moriren a Santa Eulària. El fet que aparegués un altre cos amb el d'Enrique reforça la teoria que aquests quatre homes de Santa Eulària moriren, de fet, al Cementeri d'Eivissa.

També s'han recollit testimonis referents a algunes persones que van ser dutes al Cementeri Vell de Vila per ésser assassinades però que es van poder salvar en l'últim moment. El cas més ben documentat és el de Miquel Torres Planells, que va fugir quan l'anaven a matar, la nit del 22 o 23 de setembre de 1936. Es va amagar a unes coves per Santa Agnès juntament amb altres fugits. Un dia, dirigint-se a Santa Gertrudis se li va disparar l'arma que portava a la cintura i es va ferir al ventre. El van portar a l'hospital, al càrrec del metge Alcàntara, i allà va morir. Va ser enterrar a Sant Llorenç i es va declarar la seva mort a la Guàrdia Civil. Tot i això no figurava a la llista de morts per la repressió.

L'altre cas és el de n'Eulàlia *de ca na Bet* (no en tenim el nom complet), que va ser portada al cementeri de Vila juntament amb la seva mare per ésser assassinades, ja que son pare i els seus germans eren republicans. Un dels germans, Joan *de ca na Bet*, que feia el servei militar a la guarnició d'Eivissa, va ser informat del fet i va anar al cementeri per respondre per la seva mare i la seva germana. Les va salvar. Segons dos testimonis recollits, les van portar a l'entrada del cementeri, on ja hi havia una fossa preparada. La data del fet no es coneix.

CRONOLOGIA DE LA REPRESSIÓ

MORTS AL FOSSAR NOU D' EIVISSA	
22/09/1936	RIBAS BONET, Antonio
23/09/1936	JUAN FERRER, Juan
	ROIG FERRER, Pedro
	TUR SALA, Juan
27/09/1936	MARI MARI, Miquel
28/09/1936	ROIG ROIG, José
29/09/1936	BOSCH RINS, Juan
30/09/1936	TORRES MARI, Francisco
? /09/1936	RIPOLL MARI, Vicente
2/09/1936	GARCÍA DORETO, Bárbara
	MARÍ TORRES, Eulàlia
	PONCE DE LEÓN Y GONZÁLEZ, Diego
4/10/1936	JUAN SERRA, Cosme
5/10/1936	ROIG TUELLS, Juan
6/10/1936	MARÍ MARÍ, Juan
9/10/1936	MARÍ JUAN. Bartolomé
	MARÍ MARÍ, José
	TUR TORRES, Miguel
10/10/1936	TUR TORRES, Antonio
16/10/1936	CARDONA RIERA, José
19/10/1936	PINEDA PUGET, Antonio
20/10/1936	MARÍ MARÍ, Antonio
22/10/1936	MARÍ MARÍ, Vicente
	VIDAL RAMÓN, Pedro
27/10/1936	FERRER JUAN, Pedro
	FERRER NOGUERA, Antonio
	MARÍ JUAN, Antonio
	TORRES JUAN, Enrique
28/10/1936	CLAPÉS JUAN, Vicente
29/10/1936	COSTA JUAN, Juan
3/11/1936	ESCANDELL VICENTE, Antonio
	COLOMAR MARÍ, Juan

SERGI MORENO TORRES: LES FOSSES DELA GUERRA CIVIL A EIVISSA

	QUILIS ALTABERT, Julio
	TUR ROIG, Miguel
6/11/1936	TORRES ESCANDELL, Antonio
8/11/1936	SANCHO CLAPÉS, Juan
9/11/1936	FERRER TORRES, Juan
13/11/1936	COSTA BONET, Rafael
17/11/1936	CASTELLÓ CASTELLÓ, Mariano
18/11/1936	COSTA SERRA, Bartolomé
21/11/1936	MARTÍNEZ GENÍS, Anselmo
24/11/1936	COSTA TUR, Antonio
	JUAN FERRER, Juan
	MONTSERRAT POHENS, Sebastián
25/11/1936	BONED BONED, Juan
12/12/1936	RIERA PRATS, Bartolomé
16/12/1936	RIERA TUR, José
18/12/1936	MARÍ GUASCH, Juan
8/01/1937	CARDONA RAMÓN, Antonio
9/01/1937	TORRE TORRES, José
12/01/1937	SALAS TOMÁS, Gabriel
17/01/1937	ROIG RAMÓN, Mariano
21/01/1937	RAMÓN PRATS, Antonio
25/01/1937	COLOMAR JUAN, Juan
1/02/1937	COLOMAR COLOMAR, Juan
3/02/1937	ROIG TORRES, Mariano
17/02/1937	COSTA TORRES, Francisco
19/02/1937	MARÍ RIBAS, José
13/03/1937	FABREGÀS FARRÉ, Ramón
17/03/1937	TORRES MARÍ, Pedro
21/03/1937	MARÍ CARDONA, Bartolomé
22/03/1937	GUILLEM BONET, Juan
27/03/1937	TORRES MURTERA, Pedro
	TUR MARÍ, Antonio
20/04/1937	COLOM FE, Antonio
11/06/1937	TORRES TORRES, Juan
	TUR TUR, Vicente

26/01/1938	MARÍ MARÍ, Antonio
27/10/1937	MARÍ MARÍ, Juan
MORTS A FIGUERETES	
20/09/1936	TUELLS RIQUER, Miquel
MORTS A SANT LLORENÇ	
16/11/1936	MARÍ MARÍ, Bartolomé
	RAMÓN ROIG, Juan
MORTS A SANT ANTONI	
26/12/1938	SERRA BONET, Jaime

FOSSA DEL FOSSAR NOU (EIVISSA)

FOSSA 1:
Ubicada l'interior del cementiri no ca-
tòlic, davant una gran llosa de pedra
FOSSA 2:
Ubicada al corredor central del cementiri.

COORDENADES UTM:
X-362721 - Y-4307317
X-362788 - Y-4307257
ETRS 89 FUS 31

ESCALA: 1:1000